

Marttojen vaikutus tuntuu jo Zimbabwessa

Uusi projektimme Äiti ja lapsi Zimbabwessa on lähtenyt käyntiin. Marjamarssitilille kertyi niin paljon, että ulkoministeriö tuli vastaan ja ensimmäinen kurssimme on jo pidetty. Yhteistyöjärjestömme on nimeltään Women's Institute of Zimbabwe, lyhenteenä WIZ. Se on jo tavallaan valmiiksi marttajärjestön kaltainen neuvontaorganisaatio.

Toinen kirjoittajistamme Hilikka Ikonen on ammatiltaan toimittaja ja naimisissa Suomen

Hararen asiainhoitajan kanssa. Toinen kirjoittajamme Helvi Kolehmainen on myös toimittaja ja vieraillut jatko-opintojensa vuoksi Zimbabwessa. Hilikka Ikonen tutustui marttojen rahoittaman kurssin toimintaan ja Helvi Kolehmainen seurasi kurssitetun neuvojan työtä zimbabwelaisessa kylässä ja jututti kylän naisia. Kuvat kirjoittajien. Seuraavissa numeroissa kerromme Zimbabwesta maana ja sen jännittävästä lähihistoriasta.

TEKSTI
HILKKA IKONEN

Neuvojat kurssilla

– Pää on täynnä uutta tietoa, mutta aiomme käyttää kaiken hyväksemme, lupasivat marttojen ensimmäisen Äiti ja lapsi Zimbabwessa-hankkeen koulutustilaisuuden osanottajat elokuussa Hararessa.
– Tämä on ollut rankkaa, mutta hyvä kurssi, myönsi puolestaan hankkeen paikallinen kordinaattori Bertha Jambaya ja kiitteli erityisesti suomalaisia naisia, marttoja, jotka olivat rahoittaneet kurssin.

Harareen Zimbabwen eri puolilta tulleet kuusitoista neuvojaa olivat kymmenpäiväisellä täydennyskoulutuskurssilla oppineet kaavojen leikkausta ja ravinto-oppia. Jos ei päivällä kaikkea ehditty, jatkettiin oma-aloitteisesti töitä illallakin.

Halu oppia uusia asioita oli ilmeinen. Kurssille osallistuneet naiset olivat jo kauan sitten alkaneet tajuta, että jotkut asiat joka päiväisessä elämässä olivat vanhanaikaisia ja muutokset olivat tarpeen.

Suurin osa neuvojista on ollut mukana marttojen uuden yhteistyökumppanin, Women's Institute of Zimbabwe -järjestön toiminnassa ensimmäisen lapsensa syn-

tymästä saakka. He ovat myös käyneet kaikki mahdolliset kurssit ja nähneet vuosien varrella tapahtuneen kehityksen. Osa on ollut mukana 60-luvulta saakka ja usko oman työn mielekkyyteen on vankka.

Kaikki osanottajat olivat maaseudulta ja tekivät työnsä maaseudulla. Usein he matkustavat koulutettaviensa luo kahdellakin eri bussilla ja kävelevät loppumatkan jopa kaksikymmentä kilometriä kantaen kahta huopaa, eväitä ja kurssimateriaalia.

Kuukaudessa heille maksetaan palkkaa 280–400 mk, mistä pitää maksaa ruoat, vaatteet ja matkakulut. Vuoden loppuun saakka palkat maksaa englantilainen OXFAM-avustusjärjestö, mutta seuraavasta sponsorista ei ole tietoa.

Taikuus kaukana

Kurssin ensimmäisenä päivänä Ranch House -keskuksessa seurasimme marttojen paikallisen edustajan **Pirkko Ahon** kanssa kaavojen leikkuukurssia.

– Ei tässä mitään taikatemppuja tarvita, opasti pieni mutta pippurinen **Vuyewa Beatrice Ngonyama**, ensimmäinen kotitaloustutkinnon suorittanut afrikkalainen nainen, joka virkaurallaan kohosi ministeriön osastopäälliköksi saakka. Eläkkeelle siirryttyään hän on julkaissut ompelualan oppikirjoja ja luennoinut maansa naisille eri kursseilla.

– Naiset saavat aluksi piirtää



Ompelua opettaa neuvojille Beatrice Ngonyama, eläkkeellä oleva ministeriön osastopäällikkö, joka on omistanut eläkepäivänsä opettamiselle. Rouva Ngonyama istumassa kurssilaiset ympärillään.

peruskaavat ja ommella itselleen mekon, jota myös joutuvat itse käyttämään. Lisäksi he oppivat

sovellutuksia peruskaavoihin joista on mahdollista tehdä parikymmentä erilaista vaatetta.
– Tärkeintä on oppia tekemään koulupukuja hyvin ja kilpailukyiseen hintaan. Markkinat ovat hyvät, koska kouluasu on pakollinen, mutta kilpailu on tietyksi ko-

vaa.
Beatricen opetusta oli ilo seura-



...n pöytätila loppuu, otetaan
...ia avuksi. Kaavapiirustus käy
...rikkalaiselta naiselta oikein
...vin tässäkin asennossa.
...arinteisesti suuri osa
...äitiöaskareistakin tehdään
...tiatasossa.

Pöydät olivat täynnä kaavoja ja
...a naisista viimeisteli omiaan lat-
...tasossa. Opettaja puikkelehti
...iken kaaoksen keskellä kehu-
...assa tai moittimassa oppilaitaan.
...Oli nautinto opettaa näitä nai-
...a, ylisti Beatrice vielä viikkoa
...yöhemmin kurssin päättäjäis-
...

Alusta pitäen minulla oli tun-
...e, että he olivat innostuneita ja
...alukkaita oppimaan uusia asioita.
...aiset neuvoivat tarvittaessa toisi-
...an ja työskentelivät hyvin yhdes-
...aiivan oma-aloitteisesti. Kos-
...aan ei tarvinnut hoputtaa töihin.
...Antakaa minulle nämä kurssi-
...iset vielä kahdeksi viikoksi jat-



**Yhteistyö on myös ilo. Vasem-
malta Bertha Jambaya, koulutus-
toiminnan vastaava, meidän
yhdyshenkilömme Pirkko Aro ja
Mabel Moyo, apulaiskoordinaattori.**

**Budiriron kylän naiset esittelivät
vierailleen neuvojan
ohjauksessa tekemiään
käsitöitä. Taito on siirtynyt
kyltiin.**



kokoulutukseen ja he pystyvät te-
kemään ihmeitä. Näillä naisilla on
sisua.

Avulla oikea osoite

Huhtikuussa WIZ sai kahdeksi
vuodeksi englantilaisen Thèrese
Pattenin ravintoneuvoksi. Hän-
nen palkkansa maksaa toinen
avustusjärjestö, APSO.

– Minut on otettu niin sydämel-
lisesti vastaan, etten ole ehtinyt
edes koti-ikävää tuntea, kertoi kii-
tollinen Thèrese.

– Annoin kurssilla perustietoja
ravinnosta, mutta myös esimer-
kejä siitä, miten kurssilaisten pitä-
isi opettaa samat asiat edelleen toi-
sille naisille. Tieto sinänsä ei vielä
riitä, vaan sen edelleen vieminen
on myös tärkeää.

– Äidit pitäisi opettaa katso-
maan, että lapset saavat terveellis-
tä ravintoa. Väärät ruokatottumuk-
set johtavat helposti aliravitse-
mukseen, vaikka ravinnosta ei
välttämättä olisikaan pulaa.

– Erityisen tärkeää on opettaa
äitejä käyttämään paikallisia ruo-
katarpeita, hedelmiä ja vihannek-
sia, jotka ovat halvempia ja ravin-
toarvoltaan jopa parempia kuin
monet tuontitarvat, kertoi Thère-
sa Patten ja esitteli muutamia pai-
kallisia vitamiini- ja preteiniipitoi-
sia tuotteita.

Asiaan itse sen tarkemmin pe-
rehtymättä olisin tosin siitä koko-
elmasta jättänyt kokeilematta kui-
vatut, perhosentoukkia muistutta-
vat madora-toukat.

– Koko perhe voi hyvin, jos äidit
saavat tietoa oikeata ravinnosta,
vakuutti myös Alice Mazorodze,
poliittisen ministeriön naisten-
osaston apulaissihteeri kurssin
pääöstilaisuudessa.

– Oikea ravinto on niin tärkeä
perusasia hyvinvoinnillemme, että
ottakaa meihin heti yhteyttä, jos
kohtaatte vaikeuksia työssänne
maaseudulla. Me kaikki taistelem-
me kehityksen puolesta.

Virallisen tahon tuesta ilahtui
erityisesti Äiti ja lapsi Zimbab-
wessa -hankkeen apulaiskordi-
naattori Mabel Moyo, joka tiesi
maaseudun virkamiesten joskus
vaikeuttavan neuvon toimintaa
maaseudulla, missä afrikkalainen
nainen on muutenkin jäänyt vä-
hemmälle huomiolle.

– Ei tämä ole ollut helppo kurssi,
myönsi Bertha Jambaya. – Työtä
on riittänyt aamusta iltaan, jotta
ohjelma on saatu suoritetuksi kun-
nialla loppuun.

– Olemme kaikki erityisen kii-
tollisia suomalaisille naisille, mar-
toille, joiden ansiosta kurssi voitiin
pitää.

Kovasti kiitoksia sai Pirkko
Ahokin, marttojen edustaja Hara-
KÄÄNNÄ

Budiriron kylän naisia vasemmalla Beauty Mawonesra, joka on syntyperäisiä kyläläisiä ja neljän lapsen äiti. Keskellä Bertha Jambaya, WIZ:n edustajana ja oikealla Alice Mangwena, joka muutti kylään naimisiin mentyään.

ressa. Pirkko aikoinaan kertoi Suomessa näistä WIZ:n naisista ja heidän toiminnastaan.

Toivottavasti tämä kurssi oli vasta alkua. Seuraavaksi katsotaan, miten kurssiopetus menee perille kenttätöissä ja tulevaisuudessa otetaan muitakin aiheita esille perhesuunnittelusta alkaen.

– Raha on löytänyt oikean osoitteen, vakuutti puolestaan irlantilainen **Barbara Ward**, joka teki Hararessa sisäistä arviointia WIZ:n työstä. Pirkko Ahon pyynnöstä Barbara arvioi myös kolmen päivän ajan opetuksen tehokkuutta kursseilla; haastatteli kurssin osanottajia ja kuunteli luentoja.

Aikanaan Wome's Institute of Zimbabwe saa hänen raporttinsa ja rahoittajat tiedon sen sisällöstä, mutta jo nyt voidaan sanoa, ettei kurssi mennyt hukkaan.

– Nämä naiset tietävät, mitä tekevät ja uskovat työnsä mielekkyyteen kertoi Barbara. – Heillä on sisua ja tekemisen iloa. Vain varat puuttuvat. □



TEKSTI HELVI KOLEHMAINEN

Zimbabwe on 10 miljoonan asukkaan maa. Ensimmäisellä täydennyskoulutuskurssilla mukana olleet 16 neuvojaa tuntuvat siinä ihmismäärässä häviävän pieneltä tekijältä. Mutta jossakin on aina alku, ja Afrikassa neuvonnan vertaaminen veteen putoavan pisaran muodostamiin renkaisiin on erityisen paikallaan. Tieto ja taito leviää ja laajenee. Se siirtyy naiselta toiselle ja sen mukana lisääntyy perheiden hyvinvointi.

Tieto ja taito siirtyy kyliin

Zimbabwelaisen naisen asema alkoi muuttua maan itsenäistyessä. Naiset olivat ottaneet osaa 1970-luvulla maansa itenäisyystaisteluun. Vanhemmat naiset huolehtivat kylissä vapaustaistelijoiden ruoasta ja aseiden salakuljettuksesta. Samaan aikaan nuoremmat naiset taistelivat miesten rinnalla, toimivat läheteinä ja kouluttajina.

Kun maa tuli itsenäiseksi ja valkoinen valta murtui, uusi hallitus alkoi säätää lakeja ja muita muutoksia naisten aseman parantamiseksi. Vuosien 1980 ja 1988 välillä maassa säädettiin laki, jonka mukaan nainen oli täysin itsenäinen 18 vuotta täytettyään; laki tasarvosta miesten kanssa työelämässä sekä laki, jonka mukaan naisella oli yhtäläinen oikeus miehen kanssa perheen omaisuuteen.

Zimbabwessa on erityinen ministeriö, jonka yhtenä osa-alueena on naisten aseman parantamisesta huolehtiminen, sillä huolimatta laeista, naisen asema on säilynyt paljolti perinteiden mukaisena. Ihminenainen Zimbabwessa on edelleen kuuliainen miehelleen, olipa tämä sitten oikeassa tai ei.

Naisten päämääränä on avioitua ja pysyä huonossakin avioliitossa lasten vuoksi. Yksinäisellä naisella zimbabwelaisessa yhteiskunnassa on negatiivinen kuva. Näin on laita erityisesti maaseudulla, jossa 81 prosenttia zimbabwelaisista naisista elää. Myös enemmistö maanviljelijöistä tai maataloustyöläisistä Zimbabwessa on naisia.

Eteläisen Afrikan maista keskimäärin 25–40 prosenttia talouksista on naisen vastuulla. Perheen isä saattaa olla työssä Etelä-Afrikassa

tai kaupungissa, josta hän joskus hyvin pitkienkin väliaikojen jälkeen tulee perhettään katsomaan ja, onnellisessa tapauksessa, tuorahaa perheen elatukseen.

Aviovaimon tehtävänä on oman perheen lisäksi myös aviomiehen vanhemmista ja muista sukulaisista huolehtiminen.

Eri maiden hallitukset, kansainväliset avustajajärjestöt ja hallituksista riippumattomat kansalliset järjestöt kuten martat tekevät kukin omalla alueellaan työtä maaseudun elintason parantamiseksi. Tällaista työtä tekevät myös Women's Institute of Zimbabwe, WIZ:in, työntekijät eri puolilla maata.

Järjestö uskoo kuitenkin, että naisten projektit ja ryhmät edistävät naisten säästäväisyyttä, ja se parantaa elinoloja sekä lisää nais-

ten itsetuntoa. Päätoimintamalli on naisten kouluttaminen.

Intoa riittää, raha tekee tiukkaa

Bertha Jambaya on vastuussa WIZ:in ajatusten toteuttamisesta. Bertha kertoo, että työtä tehdään yli tuhannessa ryhmässä ja että työryhmistä 99 prosenttia sijaitsee maaseudulla. Instituutin koulutusosasto aloitti työnsä vuonna 1946 ja työ on nyt täysin kylien naisten itsensä suunnittelemaa.

Ryhmillä on omat kokouksensa tavallisesti kerran viikossa ja kokouksia johtavat naisten valitsemat puheenjohtaja ja sihteeri. Harvasta pyydetään apua, kun tarvitaan ohjausta esimerkiksi kirjanpidossa, projektien ohjaamisessa tai ompelemisessa. Koulutus kestää yhdestä kahteen viikkoon ja koulutetuista naisista voidaan valita joku kyläläinen jatkamaan työtä.

Järjestöllä on tällä hetkellä 16 työntekijää kentällä tapahtuvaa koulutusta varten, mutta projekti kaipasi lisätyöntekijöitä vaikka osapäiväiseenkin työsuhteeseen.

Bertha Jambaya sanoo, että on vaikeaa saada tarpeeksi rahaa esimerkiksi koneiden ostamiseen tai tarvikkeisiin. Instituutin johto pyytää joskus apua esimerkiksi lähetysoilta ja alkuun päästyään ryhmät toimivat erittäin hyvin. ”Tästä meillä on hyviä kokemuksia”, sanoo Bertha.

Sodan aikana tarvittiin naisten kekseliäisyyttä, että ryhmät saattoivat kielloista huolimatta kokoontua. Naiset kokoontuivat bussipysäkeille tai asemille ikään kuin odottamaan busseja ja keskustelivat siellä ongelmistaan ja jakoivat ideoitaan.

Berthan mielestä ryhmät ovat lisänneet naisten itsetuntoa. Erityisesti hän korostaa johtajakoulutusta, joka on kasvattanut naisten itsetuottamusta niin, että he pystyvät ilmaisemaan eriävät mielipiteensä aikaisemmin vain miesten keskeissä kyläkokouksissa. Naiset ovat olleet ujoja ottamaan osan yhteiseen toimintaan miesten kanssa, mutta nyt naisia on tärkeissä tehtävissä paikallishallinnossa, kirkkoissa ja jopa poliittisissa puolueissa.

Berthalla itsellään on viisi lasta, joista nuorin on 15-vuotias. Lasten ollessa pieniä, oli usein vaikea lähteä työhön ja järjestötoimintaan, mutta perheen isä oli ymmärtäväinen ja tuki vaimoaan tekemään itsenäisiä päätöksiä.

Perheessä mies päättää, nainen tekee työt

Vierailimme muutaman kymmenen kilometrin päässä Hararesta, Budiriron kylässä tapaamassa siellä kokousta pitävää naisryhmää. Yli 50 naista kokoontuu kerran viikossa yhteen vaihtamaan ideoita, näyttämään käsitöitään ja keskustelemaan yhteisistä naisten ongelmista.

Budiriron kylän naiset ovat aktiivisia; he neulovat ja ompelivat, mutta he halusivat tehdä enemmän tuloa tuottavaa työtä. Ryhmä tarvitsi ompelukoneen, sillä paikallisen koulun johtaja on pyytänyt heitä aloittamaan lasten koulun oppelemisen. Naiset halusivat esikoulun, jonne alle kouluikäiset lapset voitaisiin päivittäin viedä ja näin naiset saisivat aikaisempaa enemmän aikaa yritystoiminnalleen.

Naiset halusivat myös aloittaa ravinto-opillisesti oikeiden vihannesten ja hedelmien tuottamisen. Lisäksi he tarvitsivat katoksen, missä kokoontua. Kaikki tämä vaatii rahaa, jota kyläläiset ovat jo alkaneet kerätä. Myös ulkomaisten lahjoittajien apu olisi tervetullutta. Naiset toivovat myös pikimmiten koulutusta vaatteiden värjäyksessä.

Kokoukseen osallistunut **Alice Mangwena** on asunut Budiriron kylässä avioiduttuaan kylästä kotoihin olevan miehensä kanssa. Alicen lapset ovat koulussa. Heitä on viisi, osa on alkeiskoulussa, osa yläasteella. Alicen perheellä on pala maata kyläyhteisössä. Peltotyöt tekee vaimo ja hän hoitaa myös kodin. Pienet lapset auttavat jonkin verran äitiään, koska he ovat osan päivästä kotona. Vanhempien lasten koulumatka on viisi kilometriä, joten he harvoin ehtivät osallistua kodin töihin. Aviomiehen tapoihin kotityöt eivät kuulu.

Alice pitää itsenäisyyden jälkeen säädettyjen, naisten asemaa parantavien lakien olemassaoloa merkittävänä, mutta hyväksyy silti perinteisen työnjaon perheessä. Mies on hänen mielestään perheen johtaja, koska hän on mies. Alice pitää kylän naisten ryhmää hyvin tärkeänä, koska, niin kuin hän sanoo, naiset saavat ryhmässä voimaa selviytyä ongelmistaan.

Naisilla on hyvä yhteishenki

Beauty Mawonesra on puolestaan syntynyt Budiriron kylässä, josta

löytyi myös aviomies. Beauty ajatteli ennen avioliittoaan muuttavansa jonnekin muualle, mutta nyt hän sanoo kylän olevan paras paikka hänelle ja hänen perheelleen. Hänellä on 15 vuotta kestäneestä avioliitostaan neljä lasta, "enemmän kuin tarpeeksi", niin kuin hän sanoo. Perhesuunnittelu kuitenkin pysäytti niin tavallisen jatkuvan raskaana olemisen hänen kohdallaan.

Beauty sanoo tekevänsä normaaleja naisten töitä, mutta järjestää tavalla tai toisella aikaa tapamiseen muiden naisten kanssa sekä ompeluun. Beautyn aviomies on mekaanikko ja on työssä Mozambikin rajalla. Hän tulee käymään kotona kerran kuukaudessa, mikä merkitsee sitä, että Beauty on vastuussa perheestä.

Beauty sanoo elämän olevan käytännössä vaikeaa ilman aviomiestä, mutta nyt hänellä on palattu poika peltotöissä apunaan. Koulussa olevat lapset eivät ehdi paljon auttamaan häntä. Beautyn mielestä kylä tarvitsisi paikan, jonne esikoululaiset ja koulusta palaavat lapset voisivat mennä ja näin perheen äidillä olisi enemmän aikaa tehdä käsitöitä ja muita perheen elatukseen tarvittavia töitä.

Naisten yhteishenki on Beautyn mielestä parasta naisryhmän kokouksissa. Naiset jakavat ideoita ja opivat toisiltaan uusia työtapoja. Kysymykseen tunnetko olevasi tasavertainen miehesi kanssa Beauty vastaa: "Eräissä asioissa kyllä, mutta kodissa teen luonnollisesti enemmän töitä ja kannan perheestä enemmän vastuuta kuin hän. Mieheni on kyllä huomannut ja ymmärtänyt sen.

Budiriro-kylän lähin kaupunki on Harare muutaman kymmenen kilometrin päässä. Beauty käy bussilla kaupungissa yhdestä kolmeen kertaa kuukaudessa ostamassa lankoja neulomista varten, kangasta ompelamiseen ja taimia istutettavaksi. Ruokatarvikkeet perhe saa pääasiassa omasta pellosta, mutta kasvukauden lopussa on usein ostettava maissia lisäksi.

Alicen ja Beautyn suurin toive on, että lapset saisivat tarpeeksi koulutusta elämää varten. Erityisesti he halusivat lahjakkaimmat lapsensa yliopistoon niin, että he voisivat myöhemmin auttaa kylään jäänyttä perhettä omalta osaltaan. Vaikka molemmat naiset viihtyvät parhaiten kotikylässään, he ymmärtävät, että lasten tulevaisuus ei välttämättä ole samanlainen kuin heidän. □



Marjamarssit jatkuvat, muotona myös kirpputori



Janakkalan Toivan martat järjestivät 4.8. kylän toritapahtuman yhteyteen oheisen kirpputorin kerätäkseen rahaa uuteen Äiti ja lapsi Zimbabwessa -projektiin.

Tempaus onnistui yli odotusten. Kaupankäynti oli hauskaa ja samalla levitettiin myös tietoa martoista ja kehitysyhteistyöstämme. Rahallinen tuotto oli peräti 1290 mk. Janakkalalaiset suosittelevat keksintöään muillekin martoille.

Muistatthan keräystilin: Marttaliitto ry/
Marjamarssi, KOP 124310-168875.

Emontilehti 2/94

ZIMBABWEN

naiset innokkaita yrittäjiä

TEKSTI JA KUVAT MARJETTA KARTTUNEN

Äiti ja lapsi Zimbabwea -projekti on tuonut aivan uutta potkua zimbabwelaisnaisten elämään. Paitsi lisääntyntä ravitsemuksen ja kodinhoidon tietoa ja taitoa, kehitysyhteistyömme on antanut naisryhmille uudenlaista valmiutta perustaa ja hoitaa erilaisia pikku yrityksiä. Menestyvä yrittäminen tuo hyvinvointia ja afrikkalaisnaisille niin tärkeää omaa rahaa.

Äiti ja lapsi Zimbabwea -projektia toteuttava sisarjärjestömme nimi on Jekesa Pfungwa/Vulinggondo. Suomeksi se tarkoittaa "avaa mielesi". Ensimmäinen osa on shonankieltä ja toinen mbeleä. Tällä tavoin sisarjärjestömme toteuttaa maan eri osien välistä tasa-arvoisuutta, sillä shonat asuvat pohjoisessa ja mbelet etelässä.

Tämän saman periaatteen mukaisesti järjestöllä on kaksi koordinaattoria – meikäläisittäin lähinnä toiminnanjohtajaa, joista toinen toimii Hararesta ja siis shona-alueella ja toinen asemapaikka on Bulawayo mbele-alueella etelässä.

Edellisestä käynnistämme oli kulunut miltei tasan kaksi vuotta. Oli mukava tavata vanhoja tuttuja sekä saada uusia. Goromonzissa, Hararesta noin tunnin ajomatkan päässä tapasimme naisryhmän, jonka kanssa kaksi vuotta sitten istuimme puun alla, seurasimme ravinto-opin tuntia ja söimme lounaan.

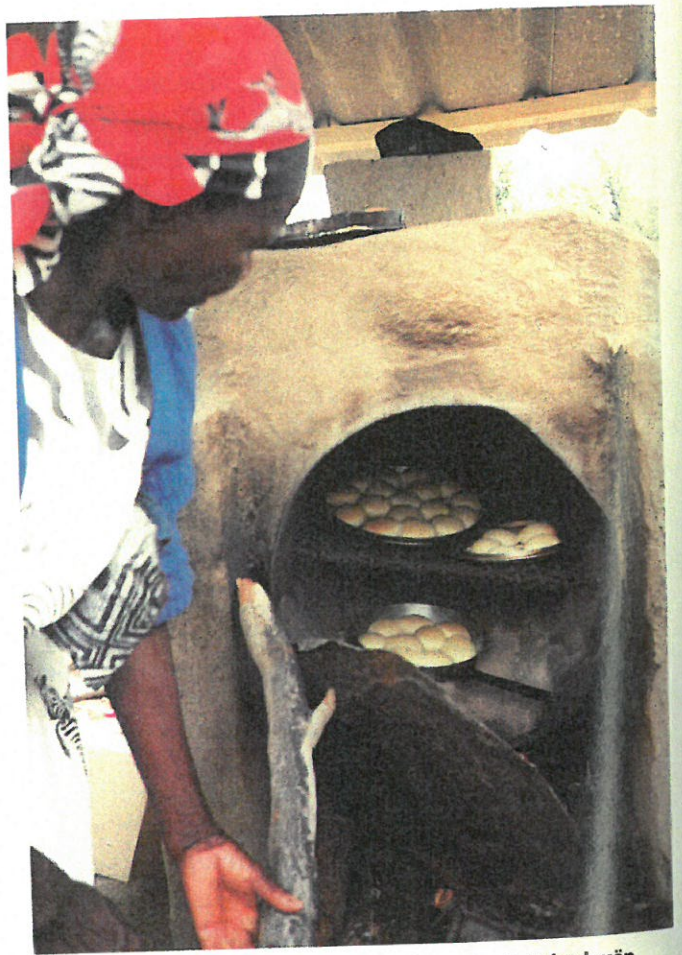
Nytkin ajoimme tuon samaisen puun ohi, mutta sen alusta oli päässyt nurmettu-

maan. Naiset eivät siis enää kokoontuneet tutun puun katveessa kylätien varrella. Jatkoimme matkaa kylän koulun alueelle ja sieltä löysimme iloisen naisjoukon leivontapuuhiesta. Pihalle oli rakennettu uuni, jonka ylle nuori miesopettaja oli juuri asentamassa katosta. Sadekausi oli alkamassa.

Tuotanto-laitoksena uuni

Tämä naisryhmä oli siis löytänyt leipomoon projektikseen, kuten järjestössä tuloa tuottavia hankkeita kutsutaan. Koska ryhmässä on paljon jäseniä, naiset olivat jakaneet sen kolmeen osaan ja jokainen näistä pikkuryhmistä leipoi kerran viikossa. Tulot kirjattiin tarkoin ja pantiin yhteiselle pankkitilille.

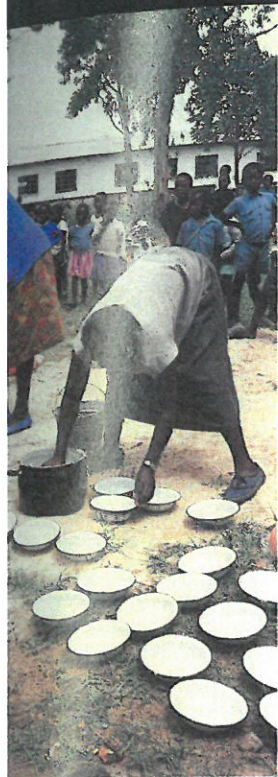
Zimbabwea nainen ei voi avata pankkitiliä ilman aviomiehen tai muun miesholhoojan suostumusta, mutta kun naiset avaavat pankkitilin ryhmänä, ei miehillä ole asiaan mitään sanomista. Se selittää osittain naisryhmätoiminnan suuren suosion tällä hetkellä.



Afrikassa ei perinteisesti ole leivottu leipää eikä siellä siis tunneta uunia. Nämä naiset olivat kursseilla oppineet ns. tynnyriuunin rakentamisen sekä leipäaikinan valmistamisen. Matkan aikana tapasimme toisenkin leivontaryhmän. Se oli Bulawayon laitamilla esikau-punkialueella. Joka aamu naiset leipoivat koulun tilaukseen seitsemän tusinaa sampylöitä ja lisäksi tulivat muut, satunnaiset tilaukset. Ravitsemustieteilijänä

▲ Goromonzin naisryhmän muuraamassa uunissa paistuvat vehnäsämpylät. Niiden ohjeen projekti suunnittelee kehittävänsä ravitsemuksellisesti paremmaksi.

Kaija Hasunen huolestui siitä, että leipä tehtiin täysin valkoisista jauhoista veteen. Jos tällainen leipä ajan oloon korvaa perinteiset puurot, ruoan laatu huononee. Tätä seikkaa Kaija korosti pitäessään tervehdyspuheita eri ryhmien luona vieraillessamme ja kehotti



▼ Lapset laulavat vieraat tervetulleiksi. Taustalla olevan esikoulu-
rakennuksen suojiin saadaan varastoiduksi myös naisryhmän
leipomotarvikkeet.



naisia pitämään kiinni perinteisestä perusravinnostaan, jota he oppivat kursseilla monipuolistamaan.

Goromontzin ryhmän ehtymätöntä energiaa osoittaa myös se, että se pitää yllä esikoulua ja huolehtii siitä, että lapset saavat joka päivä aterian. Saatuaan Hollannista varoja ryhmä pystytti esikoululle oman rakennuksen, jonka suojissa he myös säilyttävät leipomossa tarvitsemiaan tavaroita. Rakennus oli vielä viimeistelyä vailla, mutta jo nyt se tarjo-

luu hitaanlaisesti kourustaan. Kokeilin itsekkin puristimien käyttöä. Taitaisi minulta jäädä öljyt saamatta, niin raskasta työ on!

Tumma öljy suodatetaan paperipussien lävitse ja tulos on kauniin keltaista. Naiset myyvät öljyä sellaisenaankin, mutta erinomaisen katetuoton he saavat jatkojalostuksen tuloksena; he valmistavat öljystä hyvän-
tuoksuista ihovoidetta ja ▶

Couluruokailu afrikkalais-
ain. Monet naisryhmät ovat
a-neet huolehtiakseen esi-
lujen ylläpitämisen ja lasten
kailun järjestämisen niissä.

Öljyn pusertaminen hartia-
nin on hikistä hommaa.
iaan valuu verkkaisesti tum-
öljy, joka saadaan kauniin
aiseksi paperipussin läpi
dattamalla.



▲ Kaksi puheenjohtajaa. Sisar-
järjestöemme puheenjohtaja
Edna Moyo tarjosi suomalaisille
vierailleen herkullisen illallisen
Bulawayossa. Vasemmalla
Kaija Hasunen.

aa suojan lapsille sadekauden saapuessa. Se, että nämä naiset ovat saaneet luvan rakentaa ja toimia koulun alueella, osoittaa yhteisön naisten toiminnalle antamaa arvostusta.

Hankkeita kanoista kauneuteen

Kiinnostava uusi tuttavuus meille oli Chiweshen naisryhmän öljynpuristusprojekti. Hartiavoimin toimivien öljynpuristimien hankkimisen oli tehnyt mahdolliseksi martojen projektirahoista annettu avustus. Raaka-aineena käytetään auringonkukan siemeniä, joista tuleva musta öljy va-

KIITOS MARJAMARSSISTA

■ Marttojen ahkeruus on taas tuottanut kauniin tuloksen. Kehitysyhteistyöprojektimme Marjamarssitili karttui viime vuonna vähän yli 120 000 markalla. Kun summaa vertaa monien muiden keräysten tuloksiin, se ei ole suuri, mutta zimbabwelaiset sisaremmet ovat oppineet penninvenytyksen niinkuin me martatkin! Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestö pystyy järjestämään koulutusta jo monen monille naisille tuolla rahalla. Lämpimät kiitokset kaikille marjamarssikeräykseen osallistuneille!



TEKSTI JA KUVAT MARJETTA KARTTUNEN

ZIMBABWEEN kuuluu hyvää

Marttajärjestön kehitysyhteistyöprojekti Äiti ja lapsi Zimbabwea alkoi vuonna 1991 ja sitä toteuttaa sisarjärjestömme Jekesa Pfungwa/Vulingqondo (JPV).

Oli taas aika käydä katsastamassa, mitä Zimbabween kuuluu ja mitä projektissa on saatu aikaan sitten viime näkemän. Muutama vuosi sitten näkemääni Mbizingwen maisemaa en ollut tunnustaa samaksi, niin viheriöi nyt maissi ennen aivan tuhkankuivassa maassa.

Mbizingwen 21 hengen ryhmään kuuluu sekä miehiä että naisia. He viljelevät maissia, bataattia ja kurpitsaa. Neljä vuotta sitten kylässä käydessäni ryhmä oli jo aloittanut viljelyn, mutta silloin vallinneen kovan kuivuuden vuoksi peltotilkku näytti lohduttomalta.

Nyt pello viheriöi, enkä todellakaan tunnistanut kylää samaksi. Kylän maisemaa muuttivat myös mylly, varastorakennus ja satapäinen teuraskarja, joka on kymmenen ryhmän jäsenen yritys.

Peltonsa ryhmäläiset olivat jakaneet keskenään ja yhden jäsenen osuus oli hoitamatta. Meille kerrottiin, että se kuului jollekin laiskalle, ja johtokunta suunnittelee nyt se antamista toisen, ahkeraksi tunnetun ryhmäläisen käyttöön. Ryhmä on itse laatinut tiukat säännöt, joiden noudattamista johtokunta valvoo.

Ryhmä saa tuloja myös valmistamalla ja myymällä saippuaa ja seuraava hanke on kyläkaupan perustaminen.

Tässä kylässä oli järjestet-

ty myös aids- potilaitten kotihoito. Siitä huolehtivat muuttamat naiset, jotka olivat osallistuneet JPV:n ja terveysministeriön yhdessä järjestämälle kurssille. Aids-potilaan hoito ei todellakaan ole helppoa varsinkaan potilaan viimeisinä aikoina. Vähintäänkin hatunnoston arvoisia nämä naiset!

Potkua kylän toiminnalle on antanut sisarjärjestömme koulutus- ja neuvontatyö, jota se tekee lähinnä maaseudulla. Tavoitteena on naisten ja heidän perheittensä hyvinvoinnin edistäminen. Ryhmissä toimiessaan naiset saavat perustarpeiden tyydyttämiseen tarvittavia tietoja ja taitoja sekä itseluottamusta ja toistensa tukea. JPV toimii kaikissa Zimbabwen maakunnissa ja siihen kuuluu yli 1 000 naisryhmää. Näitä ryhmiä ohjaa ja tukee 19 kotitalousneuvojaa.

Porkkanaleipää Goromonzissa

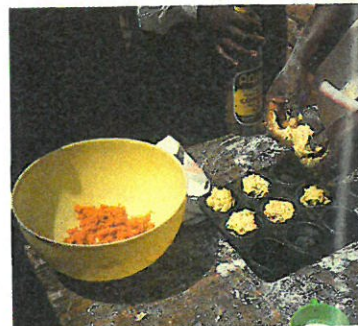
Kun Marttaliiton puheenjohtajan Kaija Hasusen kanssa



Toiminnanjohtajat käymälän tarkastuksessa. Mrs. Bertha Jambaya esittelee Goromonzin koulun pihapiiriin rakennettua ulkokuonetta Maija Riihijärvi-Samuelille. Käymälät ovat kovasti yleistyneet sen jälkeen kun zimbabwelainen keksijä otti mallia termiittipesän ilmastointijärjestelmästä ja sovelsi sen käymälän rakenteisiin. Tätä hajutonta mallia sisarjärjestömme tekee tunnetuksi eri puolilla maata.

kävimme projektissa kaksi vuotta sitten, huolestumista herätti se, että leivonnalla tuloa hankkivissa naisryhmissä tehtiin leivät ja sämpylät vedestä ja valkoisista vehnä jauhoista. Tämä huolestuminen johti siihen, että miehensä työn vuoksi Harareen muuttanut kotitalousopettaja Elina Vehkala sai tehtäväkseen kokeilla naisryhmien kanssa parannettuja sämpyläohjeita.

Elina kertoi kokemuksensa jälkeen, että naiset olivat hyvin epäluuloisia ja olivat sitä mieltä, että porkkana-



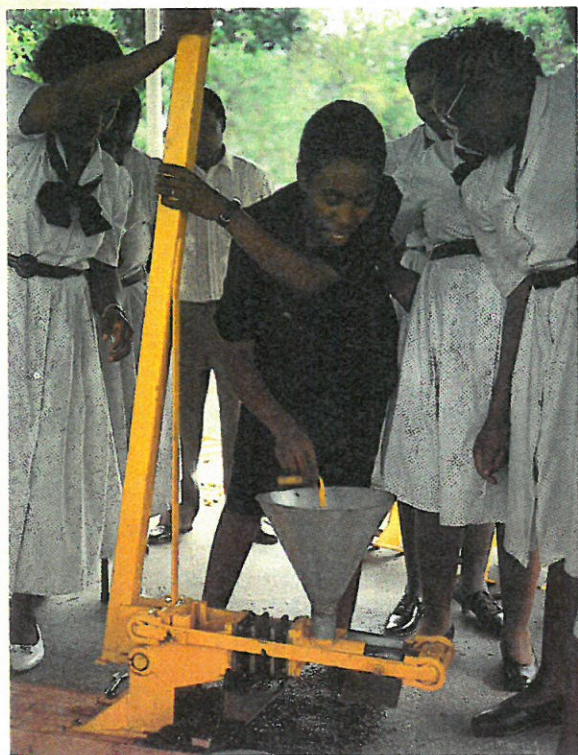
Naiset ovat oppineet, että sämpylöistä saa paremman katetuoton kuin leivistä, joita kyllä tehdään tilauksesta. Vehnätaikinan ravintopitoisuutta parannetaan porkkanaraasteella.

sämpylää ei voi syödä. Mutta kun niitä oli tarjottu kylän lapsille ja ne tekivät hyvin kauppansa, naisetkin uskaltautuivat maistamaan. Ja totesivat ne hyviksi.

Uskokaa tai älkää, mutta nyt Goromonzin naisryhmä leipoo myös porkkanasämpylöitä, joista he perivät vähän korkeamman hinnan kuin tavallisista. Porkkanat ovat joko naisten itsensä kas-



Vaikka tiedämmekin, että elämää ei ole ilman vettä, meidän on vaikea tajuta, mitä kuivuus todella merkitsee. Kaivon saaminen pellon rajaan tekee ruoan tuotannon mahdolliseksi myös kuivalla kaudella.



Sisarjärjestöllämme on 19 neuvojaa eri puolilla maata ja heidän ammattitaitoaan pidetään yllä säännöllisellä koulutuksella. Tässä yhtenäiseen asuun pukeutuneille neuvoille opetetaan uudenmallisen öljypuristimen käyttöä ja huoltoa, mitä he neuvovat edelleen kylissä naisryhmille. Neuvojen on osattava kaikkea!

Kiitokset Marjamarssista

■ Jekesa Pfungwa/Vulingqondo-järjestön toiminnanjohtaja Mrs. Bertha Jambaya haluaa kauttamme kiittää kaikkia marttoja siitä tuesta, jonka avulla sisarjärjestömme on voinut antaa lisäkoulutusta neuvoilleen ja monenlaisia tietoja ja taitoja järjestön jäsenille.

■ Marjamarssin viime vuoden tulos oli melkein sama kuin edellisenä vuonna eli lähes 90 000 mk. Suurin osa tuli yksittäisiltä yhdistyksiltä, mutta tuloa ovat tuottaneet myös monien seurakuntien keräämät kolehdit sekä yksityishenkilöiden ja muutamien syntymäpäivä-onnittelujen rahalahjoitukset.

■ Myös Marttaliitto haluaa kiittää marttoja osallistumisesta Marjamarssikeräykseen!

vattamia tai lähikylän naisryhmältä ostettuja. Elina tunnetaan täällä ”porkkana-leipänaisena”.

Kun tapasimme tämän ryhmän neljä vuotta sitten, naiset kokoontuivat kylätien varrella puun alla. Kaksi vuotta myöhemmin naisilla oli kylänsä koulun tontilla uuni ja lahjavaroin hankittu rakennus lasten esikoulua varten. Nyt uuneja on kaksi.

Molemmat ovat käytössä kouluaikana. Kun lapset ovat lomalla, riittää yksi uuni kyläläisten tarpeisiin.

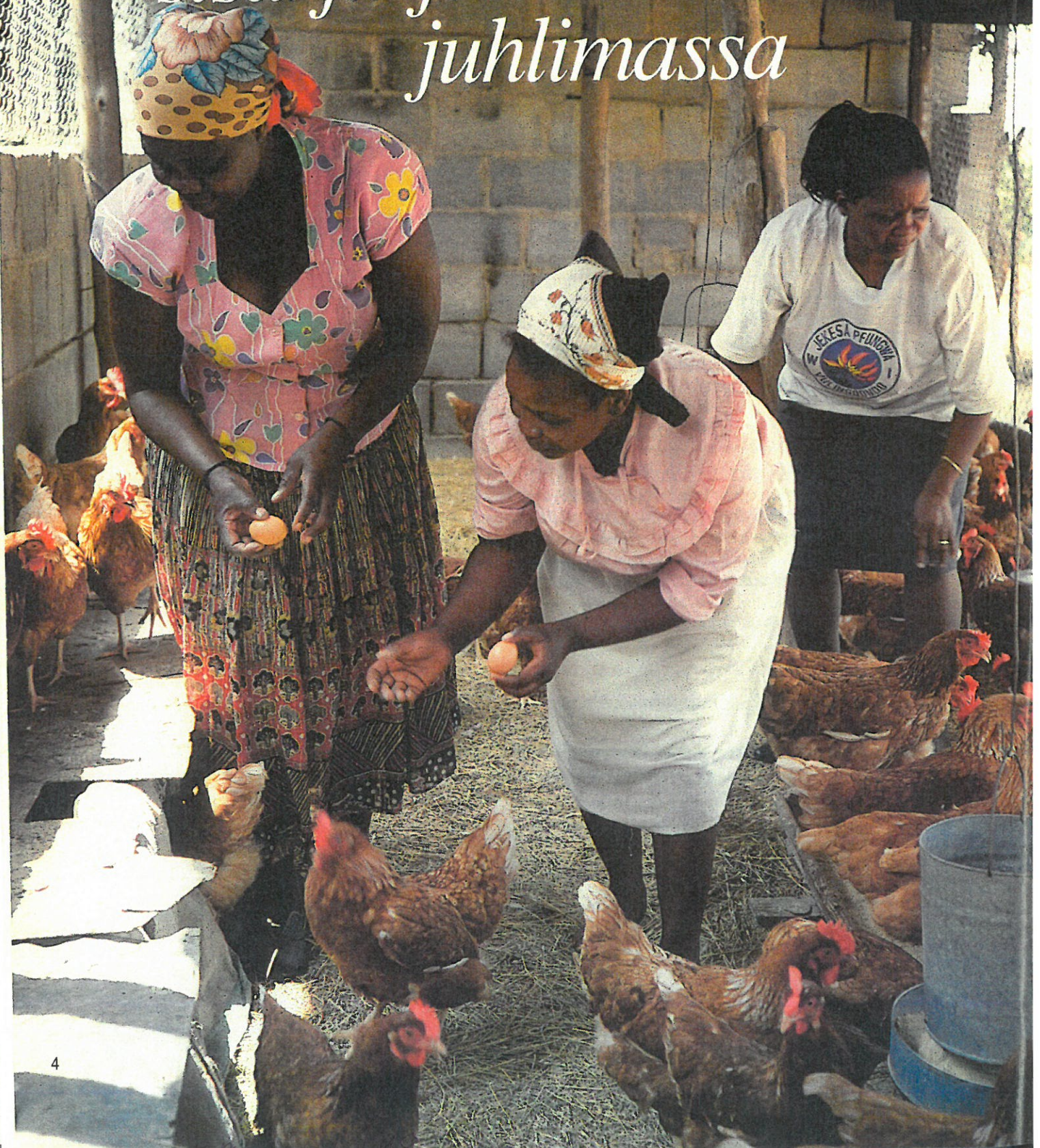
Ryhmällä on pankissa oma tili, jolle leipomusten myyntitulot talletetaan.

Naiset pitävät esikoulua hyvin tärkeänä sekä lasten että itsensä kannalta. JPV:n kurssin käynyt oh-

JATKUU SIVULLA 46

ZIMBABWESSA

sisarjärjestöä juhlimassa



TEKSTI JA KUVAT
MARJETTA KARTTUNEN

Monet marjamarssit on marssittu hankittaessa rahaa marttajärjestön kehitysyhteistyöprojekteille Afrikan naisten olojen parantamiseksi. Ensimmäinen projekti oli Keniassa ja nyt on jatkettu Zimbabwessa jo kuutisen vuotta. Tänä syksynä oli juhlan aika, kun zimbabwelainen sisarjärjestömme täytti 50 vuotta.

Jekesa Pfungwa / Vulingqondo on nimeltään Marttaliiton sisarjärjestö, jonka toimintaa martat ovat tukenneet jo vuodesta 1991. Äiti ja lapsi Zimbabwessa -projektissa annetaan kotitalousneuvontaa maaseudun naisille ja kannustetaan naisryhmiä tuomaan tuottavaan toimintaan.

Sisarjärjestömme vietti 50-vuotisjuhliansa lokakuussa Hararessa. Marttaliitosta juhliin matkustivat puheenjohtaja **Tytti Isohookana-Asunmaa**, toiminnanjohtaja **Maija Riihijärvi-Samuel** ja suunnittelija **Marjetta Karttunen**.

Tilaisuus oli järjestetty Jekesa Pfungwa / Vulingqondo -järjestön uuden toimistorakennuksen pihaan pystytettyyn juhlatelttaan ja se alkoi jo



▲ Koordinaattorit Bertha Jambaya ja Mabel Moyo ottavat vastaan marttojen syntymäpäivälahjan, kaksi faksilaitetta. Toinen tuli sisarjärjestömme Hararen toimistoon, toinen Bulawayoon. Pakettia ojentamassa toiminnanjohtaja Maija Riihijärvi-Samuel. Vasemmalla puheenjohtaja Tytti Isohookana-Asunmaa ja takana Marjetta Karttunen toinen lahjapaketti sylissään.

◀ Mazwi-ryhmän naiset keräämässä kauniinkirjavien kanojensa päivän antia. Tavallisesti siipikarja juoksee vapaana, mutta hyvässä ja asianmukaisessa hoidossa kanat tuottavat paremmin.

▼ Näin juhlaa on zimbabwelainen "marttapuku". Jekesa Pfungwa / Vulingqondo -järjestön neuvot uusissa asuissaan esittivät juhlassa kuorolaulua.

kello kymmeneltä aamulla. Piti ehtiä pois ennen iltapäivän kuumuutta.

Teltta oli kauniisti koristeltu kukkalaittein. Tilaisuuden kunniavieras oli kansliapäällikkö **Bridget Mugabe**, presidentti Mugaben sisar ja juhlapuheen piti ministeri, rouva **T. Lesabe**. Molemmat tekevät työtä ministeriössä, jonka nimi vapaasti suomennettuna kuuluu "kansallisten asioiden, työllistämisen ja osuustoimintaministeriö".

Puheenvuoron saivat myös järjestön kansainväliset yhteistyökumppanit, ja marttajärjestön tervehdyksen toi puheenjohtaja Tytti Isohookana-Asunmaa.

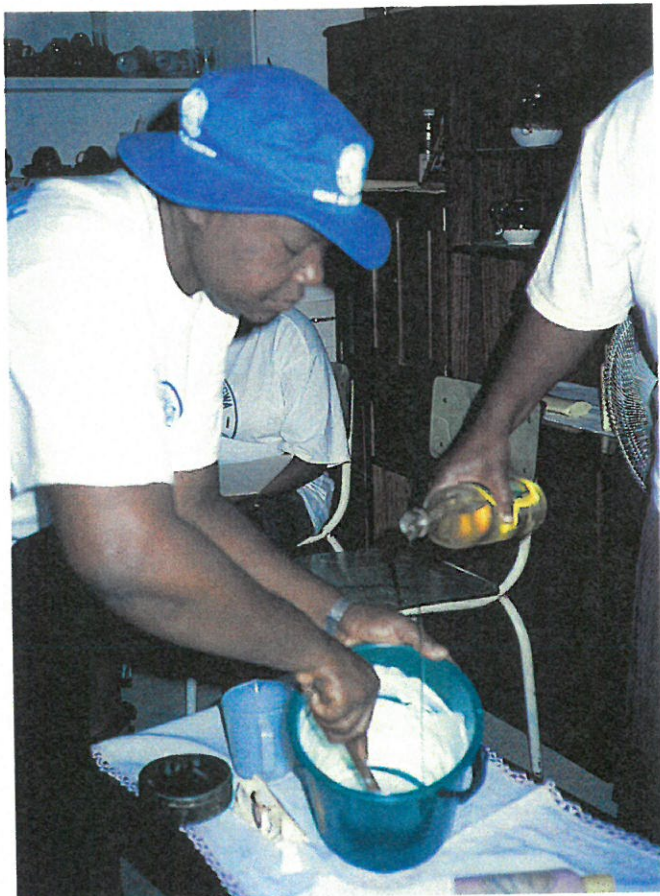
Maakuntien ohjelmanumerona oli JPV:n historia vuosikymmenittäin. Siinä kuvastuivat valkoisten naisten aloittama neuvonta, sisällissodan traagikka sekä tämän hetken naisryhmien työ elinolojen parantamiseksi. Välillä naiset esittivät perinteisiä tanssejaan ja laulujaan.

Syntymäpäivän kunniaksi martat lahjoittivat afrikkalaisille sisarilleen kaksi tiedonkululle tuiki tärkeää telefax-laitetta.

Ihovoidetta ja kanankasvatusta

Vierailumme ei ollut pelkkää juhlintaa, vaan kävimme





Suuri aitaus Suur-Zimbabwessa on mahtava rakennelma, jota ympäröi osittain kaksinkertainen muuri.

◀ Ihovoiteen valmistus aloitetaan raastamalla pala saippua veteen. Kun saippua on lionnut, se vaahdotetaan kovaksi. Vaahtoon lisätään öljyä koko ajan sekoittaen ja ihovoide on valmis pulloitettavaksi.

▼ Tytti hullaantui Suur-Zimbabwen alueeseen ja historiaan. Tässä hän on nousemassa kukkulalle, jolla muinainen kuningas piti hoviaan.



myös tapaamassa naisryhmi-
en jäseniä Zimbabwen etelä-
osassa. Ensimmäinen tapaa-
mamme ryhmä oli Bulawayon
kaupungin lähiössä, ja se saa
tuloja sekä kasvimaasta että
ihovoiteen valmistamisesta.
Työttömyys Bulawayossa on
korkea, joten tuloa tuottavien
ryhmien toiminta on suosit-
tua. Tähän ryhmään oli liitty-
nyt pari miestäkin ja he toimi-
vat vierailumme aikana teen
keittäjinä ja tarjoajina.

Saimme seurata, kun ihovoi-
detta valmistettiin. Se on häm-
mästyttävän yksinkertaista työ-
tä, jota voi tehdä kodeissakin,
eikä siihen tarvita suuria inves-
tointejakaan. Työvälineiksi riit-
tävät sanko, raastinrauta ja se-
koitin. Raaka-aineiksi tarvitaan
pala saippuaa, öljyä ja vähän
vettä. Markkinat ovat omassa



naapurustossa, ja tehtaalta suoraan hankitut muovipullot kiertetään.

Yksi tapaamistamme ryhmistä oli valinnut tulolähteekseen kanankasvatuksen. Naiset kasvattavat sekä broilereita että munituskanoja. Tropiikissa kanankasvatuksen ongelmana ovat erilaiset taudit eikä tämäkään hanke ollut niiltä välttynyt. Afrikkalaiset kanarodut ovat muualta tuotuja rotuja vastustuskykyisempiä ja munituskanat ovatkin kauniin kirjavia afrikkalaista kantaa. Bulawayon läheisyydessä sekä broilereille että kananmunille on hyvät markkinat.

Kastelulla kannattavaksi

Muistanette nelisen vuotta sitten valmistuneen videon Zimbabween nainen uskoo huomiiseen, joka kertoo Äiti ja lapsi Zimbabwea -projektistamme. Sen alkumetreillä Abalanda-Abantu -ryhmän naiset hoitavat laulaen maissipeltoa. Kävimme nyt tämän saman ryhmän luona.

Ryhmän tulonsaanti-ideana oli alun alkaen kasvattaa maissia ja vihanneksia niin, että satoa saadaan muulloin kuin varsinaiseen sadonkorjuu-aikaan. Siten tuotteista saa paremman hinnan. Järjestely onnistui, kun naiset saivat kunnanaisilta luvan ohjata kunnan padolta vettä viljelyksilleen kaksi kertaa viikossa.

Sitten viime tapaamisen ryhmä oli laajentanut viljelyksiään, mutta ei ollut saanut lupaa enempään veden käyttöön. Sen vuoksi tilalla oli nyt kaksi kaivoa, joista on tarkoitus johtaa vesi viljelyksille kanavia pitkin. Kaivot olivat täynnä pohjavettä, mutta kanavat vielä keskeneräiset.

Pellon laidalla oli myös vastavalmistunut rakennus, jonka toisessa päässä oli varastotilaa ja toisessa päässä keittiö uusine chingwa-liesineen. Keski-osa oli seinätön katos, jonka suojissa naiset aterioivat, leppäivät ja pitivät kokouksiaan. Lisäksi he olivat rakentaneet käymälän.

Saimme vieraila myös sekä

esikoulua pitävän että leipomista harjoittavan ryhmän luona. Kun lapset pääsevät esikouluun, äidit saavat enemmän aikaa tehdä omia töitään. Koulu myös parantaa lasten ravitsemustilannetta, koska he saavat siellä joka päivä aterian.

Suur-Zimbabwe kertoo uljaasta historiasta

Zimbabwea on Saharan eteläpuoleisen Afrikan suurin historiallinen monumentti, Suur-Zimbabween kuningaskunnan ajoilta olevat rauniot. Suur-Zimbabwe oli kulta- ja norsunluukaupalla rikastunut suurvalta 1100–1500-luvuilla. Nykyään paikalla tehdään arkeologisia kaivauksia ja turistikit ovat löytäneet sinne tiensä.

Kiipesimme kukkulalle, jonka kivirakennuksissa asuivat kuningas ja valtakunnan uskonnollinen eliitti. Laaksoissa on lukuisia asuinrakennusten perustuksia ja todellinen nähtävyys on Saharan eteläpuoleisen Afrikan suurin yksittäinen historiallinen rakennelma. Sitä sanotaan Suureksi aitaukseksi. Se on rakennettu kivistä pohjarekenteeltään soikion muotoiseksi. Sen muurit ovat 11 m korkeat ja paikoin 5 m paksut. Mahtavan vallan mahtava näyttö!

Samasta paikasta löydettiin tämän vuosisadan alussa lintuveistos, josta on tullut Zimbabween kansallinen symbolilintu. Alkuperäinen veistos on nähtävissä Suuren aitauksen lähelle rakennetussa museossa.



Pienessä maalaishuoneessa, kilometrien päässä miljoonakaupungista, vietetään sunnuntaita. Ihmiset ovat pyhävaatteissa ja puhtaissa. Keskipäivän aurinko on juuri niin korkealla kuin sen Afrikassa tuleekin olla. Matkan päästä kuuluu lasten ääni. Viereessä puun varjossa rukoilee pieni ryhmä. Toinen, paljon äänekäämpi, lieenee liki hurmoksessa naapurihuoneessa.

Siinä huoneessa, jossa itse olen, tuoksuu juuri leivottu leipä. Paikallisten naisten kasvoilta näen leipomisen tuottaman ilon. Jos hiipiä ei olisi tumma, voisin olla varma, että heidän poskensa hehkuisivat punaisina sitä samaa lämpöä, joka tulee läheisestä uunista. Nyt lämmön näkee myös silmistä. Martat ovat onnistuneet.

Pienin varoin suomalaiset martat ovat seitsemän vuoden ajan edistäneet Zimbabwea neuvontatyötä. 50-vuotias zimbabwelainen sisarjärjestö elää nuoren naisen kasvuaikaa: projektit kukoistavat, toimistot ovat kunnossa, neuvotat viilettävät ympäri maata. Miljoonakaupunkien ympärillä pyöritään jeepeillä. Elämä on täynnä toivoa, uskoa, luottamusta parempaan huomiseen.

Moniin kyliin se on jo saapunut. Uunien myötä. Leipä ja puhtauden myötä. Kanalat tuottavat rahaa, samoin vihannesviljelmät. Naiset ovat muurareita, kaivojen rakentajia. He taitavat veden juoksutuksen ja vartaloiteen valmistuksen. He kävelevät päivittäin menen tullen neljä viisi kilometriä yhteisille viljelmilleen

kitkemään ja kääntämään maata paahtavan auringon alla. Vasta pimeän tullen he kävelevät koteihinsa hoitamaan kotityöt ja perheen.

Nämä naiset jakavat keskenään paitsi leivän myös ilot ja surut. Itkut ja naurut. He tanssivat kun on tanssin aika ja juhliivat kun on juhlan aika. He halaavat ja tervehtivät toisiaan kuin sisaret.

He elävät yhtä. Se juuri heitä kannattaa.

Yhdessä he ovat kokeneet paljon, taistelleet itselleen itsenäisyyden: vapauden valkoisista, valtioiden ja ennen kaikkea kansana.

Traditio ja perinne elää syvässä. Niin myös oma kieli.

Mutta he tunnustavat vielä tarvitsevänsä meitä. He eivät pyydä paljon. He luottavat enemmän. Nöyrä kiitollisuus kuvastuu heidän kasvoiltaan kaikkialla.

Martana olen ylpeä. Vaatimattomat markkamme ovat menneet juuri oikeaan paikkaan. Olemme tehneet sen, mistä niin paljon puhumme. Olemme ojentaneet kätemme yli rajojen, kauaksi mutta silti kovin lähelle.

Naisen arki, huolet ja ongelmat ovat sittenkin samat niin maapallon eteläisellä kuin pohjoisellakin puoliskolla. Siksi ehkä ymmärrämmekin niin vaivattomasti toisiamme.

Katse ja lämmin kosketus riittävät kertomaan tunteistamme kaiken – sielläkin missä ei yhteistä kieltä löytynyt – Banbanin pikkukylän leipomossa.

Tytti Isohookana-Asunmaa

EML 9/98



Maijan pihapiiriin kuuluu koiria, kissoja, kultakaloja ja yksi kilpikonnakin. Maija hoitaa kaiken kiireensä keskellä myös puutarhaa.

TEKSTI
MARJETTA KARTTUNEN
KUVAT ESKO METSOLA

Marttamme Zimbabwessa

*Marttaliiton projekteissa on aina ollut suomalainen, projektimaassa asuva yhdyshenkilö.
Nyt Zimbabwessa marttalippua pitää korkealla Maija-Liisa Metsola.*

Esko ja Maija-Liisa Metsola ovat asuneet Zimbabwessa parikymmentä vuotta. Edelleen kuitenkin Suomen lippu liehuu, siellä missä he liikkuvat. Maija-Liisa näyttää nimittäin pitävän elämäntehtäväänään Suomen ja suomalaisten tekemistä tunnetuksi maailmalla. Perheeseen kuuluu myös poika, Pekko, joka muutama vuosi sitten tuli Suomeen sotaväkeen, jäi sitten opiskelemaan Jyväskylän yliopistoon ja valmistui sieltä yhteiskuntatieteiden maisteriksi. Nyt hän jatkaa opintojaan Pariisissa.

Metsolat ovat vaeltaneet ympäri maailmaa ja etsineet mieleistään asuinpaikkaa. Ensin muutettiin Ruotsiin ja kau-

kaisin asuinpaikka lieene ollut Uusi Seelanti. Eskon kuvaajan ja filmintekijän ammatti ei asettanut asuinpaikalle rajoituksia.

Metsolat viihtyvät Zimbabwessa hyvin. Sitä todistaa jo pitkä maassaoloaikakin. Ulkoilmaihmisinä he arvostavat miellyttävää ilmastoa ja aurinkonpaistetta sekä hyviä mahdollisuuksia urheiluun ja liikuntaan. Puutarhanhoitoa voi harjoittaa tammikuusta joulukuuhun, ja Suomesta piipahtavalle kierros Metsoloiden monia tropiikkiin kasveja ja puita kasvavalla pihamaalla onkin kiinnostava ja aikaa vievä.

Varsinaiseksi harrastukseksi Maija ilmoittaa – kuinkas

muuten – yhdistystoiminnan. Vaikka Maija-Liisa omien sanojensa mukaan suostuikin Marttaliiton yhdyshenkilöksi hieman pelonsekaisin tuntein, hän on edennyt marttauralleen jo sisärjestömmme Jekesa Pfungwa/Vulingqondon hallituksen jäseneksi.

Hänen vastuualueenaan ovat hallinto- ja johtamisasiat, kuten järjestön työntekijöiden sosiaalietujen ja eläkkeiden, äitiyslomien ja hautausavustusten selvittäminen. Yhdessä hallitus vastaa budjetin teosta ja suunnittelee rakennushanketta.

Hararen toimiston pihapiiriin on tarkoitus rakentaa tilat, joissa voitaisiin sekä pitää esikoulua että kouluttaa esi-

koulunopettajia. Haaveena on myös kurssikeskus, jota muutkin kansalaisjärjestöt voisivat vuokrata. Tämä olisi askel kohti toivottua järjestön oma-varaisuutta.

Maijaan on Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestön työssä tehnyt suurimman vaikutuksen sen neuvonnan ja neuvokoulutuksen tehokkuus. On ollut hämmästyttävää, miten tavallisista naisista on koulutettu tehokkaita ja työlleen omistautuvia neuvoja.

Maija kertoo myös siitä, miten nämä maaseudulla työskentelevät naiset arvostavat saamaansa apua. Hän oli kerran mennyt tapaamaan heitä kursille ja kertonut, että martoilta



▲ Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestön Hararen toimisto sijaitsee tilavalla tontilla, johon sisäjärjestömme haavelee saavansa joskus rakennuksen lasten päiväkotia varten. Päärakennuksessa on koulutustiloja, joissa mm. järjestön neuvot kokoontuvat vuosittain marttojen tukemaan jatkokoulutukseen. Kuivalla kaudella nurmet muuttuvat ruskeiksi. Vesitilanne on joskus ollut Hararessakin niin kriittinen, että nurmikoitten kastelu on kielletty.

oli tulossa rahaa projektiin. Neuvot olivat välittömästi laulaneet kiitoksensa Maijalle.

Sen lisäksi, että Maija-Liisa on aktiivinen Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestön hallituksessa ja meidän yhdyshenkilönämme, hän on ollut myös Zimbabwean suomalaisten yh-

▼ Maija-Liisa pistäytyy silloin tällöin Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestön toimistossa. Marttaliitto antoi järjestölle 50-vuotislahjaksi uudet faksikoneet sekä Hararen että Bulawayon toimistoihin. Maija seuraa yhdessä koordinaattori Bertha Jambayan kanssa miten uusi kone toimii.

distyksen (Zimbabwe-Finns) monitoimijäsen monet vuodet ja sen puheenjohtajakin. Zimbabwe-Finns -yhdistyksen ja Maijan ansiosta tiedetään mm. että joulupukki tulee Suomesta!

Suomalaisten lapset ja näiden ystävät ovat esiintyneet televisiossa esittäen mm. joululaululeikin Soihdut sammuu. Metsoloitten tapaninpäivän juhliissa on aina paljon myös zimbabwelaisia ja muita kansainvälisiä ystäviä ja tämä perisuomalainen laululeikki on saanut suuren suosion kansainvälisessä seurassa. Hararen tuhtipuoleinen kaupunginjohtajakin tite-tite-tip-tappaa oikein hyvin. Zimbabwelaisten mielestä tiptap on hauska suomalainen kansantanssi, joka sopii myös juhannusjuhliin.

Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhla vietettiin myös Hararessa ja Maija-Liisa oli mukana järjestämässä suomalaisen musiikin konserttia yhdessä Suomen lähetystön kanssa. Maija edustaa tarmokkaasti myös marttoja kaikissa mahdollisissa yhteyksissä.

Leipätöikseen Maija-Liisa pitää omaa matkatoimistoa, Africa Unique Maya Metsola. Se varmaankin luontuu häneltä, sillä Maija on iloinen, eläväinen ihminen, joka taatusti tuntee Zimbabwea hyvin. Varsinkin suomalaiset matkailijat ovat Maijalle erityisen mieluisia.

Ne, jotka ovat nähneet Marttaliiton videon **Zimbabwe nainen uskoo huomiiseen**, ovat kuulleet Maija-Liisan äänen ja tutustuneet Esko Metsolan työhön, sillä Maija toimii miehensä valmistaman videon spikkerinä.



▲ Polttopuita säästävien liesien rakentaminen on ollut ohjelmassa parin vuoden ajan. Naiset ovat mielissään siitä, että heidän ei

enää tarvitse kärsiä savusta, koska näistä liesistä savu johdetaan ulkoilmaan. Bertha Jambaya esittelee Maijalle uutta mallia.

Marttojen kehitysyhteistyö-ohjelmat

■ Marttojen ensimmäinen kehitysyhteistyöohjelma oli Äiti ja lapsi Keniassa ja se oli käynnissä 1980 – 1990. Siinä annettiin kotitalousneuvontaa ja opetettiin tuloa tuottavia taitoja maaseudun naisille.

Vuosina 1989 – 1994 martat tukivat naisryhmien toimintaa Sambiassa. Tässä toiminnassa neuvonta yhdistyi voimakkaasti järjestötyön kehittämiseen.

Äiti ja lapsi Zimbabwea -projekti alkoi vuonna 1991 ja sen tarkoituksena on maaseudun naisten saaminen mukaan yhteisöjensä kehittämiseen neuvonnan ja opetuksen avulla. Ohjelmaa toteuttavat Jekesa Pfungwa/Vulingqondo -järjestön kaksi koordinaattoria ja 19 neuvoojaa.

Kehitysyhteistyöohjelmien lisäksi martat tukevat naisryhmiä ja niiden toimintaa Suomen lähialueilla ja tästä vuodesta lähtien myös Bosnia-Hertsegovinassa. □



EML 11/98

Zimbabwealainen Mabel Moyo: "Naiset maksavat talouslamman laskun"

Mabel Moyo on Jekesa Pfungwa/Vulinggondon eli Marttaliiton zimbabwealaisen sisarjärjestön apulaisjohtaja Bulawayosta. Hän käväisi syyskuussa Suomessa sekä Marttaliiton että kansainvälisen ruohonjuuriliikkeiden aktivistien ja tutkijoiden yhteenliittymän, IGGRI-konferenssin vieraana.

Sydämellinen ja topakka Mabel Moyo on syntynyt onnellisten tähtien alla. Perheen kristillisyyksien lieene ollut syy siihen, ettei Mabelin isä ottanut itselleen toista vaimoa, vaikka Mabelin lisäksi perheeseen ei syntynyt muita lapsia. Niinpä tytär sai olla perheen keskipiste.

Mabel kävi koulunsa Bulawayossa ja lukion jälkeen hän pääsi opiskelemaan ravintotiedettä yliopistoon. Nyt Mabel Moyo on kiireinen virkanainen, viiden aikuisen lapsen äiti ja kahden lapsen isoäiti. Kansainväliset kokoukset sujuvat häneltä rutiniin. Naisten oikeuksien puolustaminen ja naisten aseman parantaminen on ollut yksi Mabelin elämän punaisia lankoja.

– Minulla on ollut myötäsytynäinen, sisäinen tarve ja halu puhua naisten puolesta. Olen ikään kuin syntynyt taistelemaan naisten oikeuksista, arvelee Mabel.

Naisten arkielämä Zimbabweassa, kuten monesti Suomesakin, on tiukkaa ponnistelua. Vaikka afrikkalaiseen elämäntyyliin luo leimansa kiireettömyys, naisilla ei ole aikaa joutilaisuuteen.

– Maalla naiset aloittavat työt kukonlaulun aikaan, usein jo aamuneljältä, jolloin kuuma aurinko ei vielä porota täydeltä terältä. Aamupäivä kuluu usein peltohommissa. Puolenpäivän aikaan pellolla on jo liian kuuma, ja perhekin vaatii jo lounasta. Syönnin jälkeen naiset usein lähtevät puun hakuun, työ, jos-

– Naisten on korvattava ne tulonvähennykset, jotka ovat aiheutuneet miesten työpaikkojen menetyksestä ja talouslamasta. Siksi naisista on tullut työjuhtia, jotka raatavat kellon ympäri. Lepoaika on supistunut nukkumiseen, kuvailee Mabel Moyo Maailmanpankin rakennesopeutusohjelmien ja yritysten yksityistämisen vaikutuksia naisten elämään Zimbabweassa.

sa saattaa hurahtaa tunti, jos toinenkin. Kotia on huollettava, illallinen valmistettava, vesi kannettava ja lämmitettävä ja vaatteet pestävä käsin. Naisten keskimääräinen työpäivä lieene siinä 16–18 tuntia, kuvailee Mabel

tavallisen zimbabwealaisen maalaisnaisen arkea.

Maailmanpankin lanseeraamat rakennesopeutusohjelmat ovat kiristäneet naisten selviytymiskykyä entistä tiukemmalle. Ohjelmien seurauksena entisiä

valtion yrityksiä on yksityistetty ja monet ovat saneerausmenettäneet työpaikkansa kat on jäädytetty, mutta perusteen valtion vetäessä niiltä tukiaisensa. Julkisia varoja leikattu ja koulutus ja sairahoito ovat tulleet osittain sillisiksi.

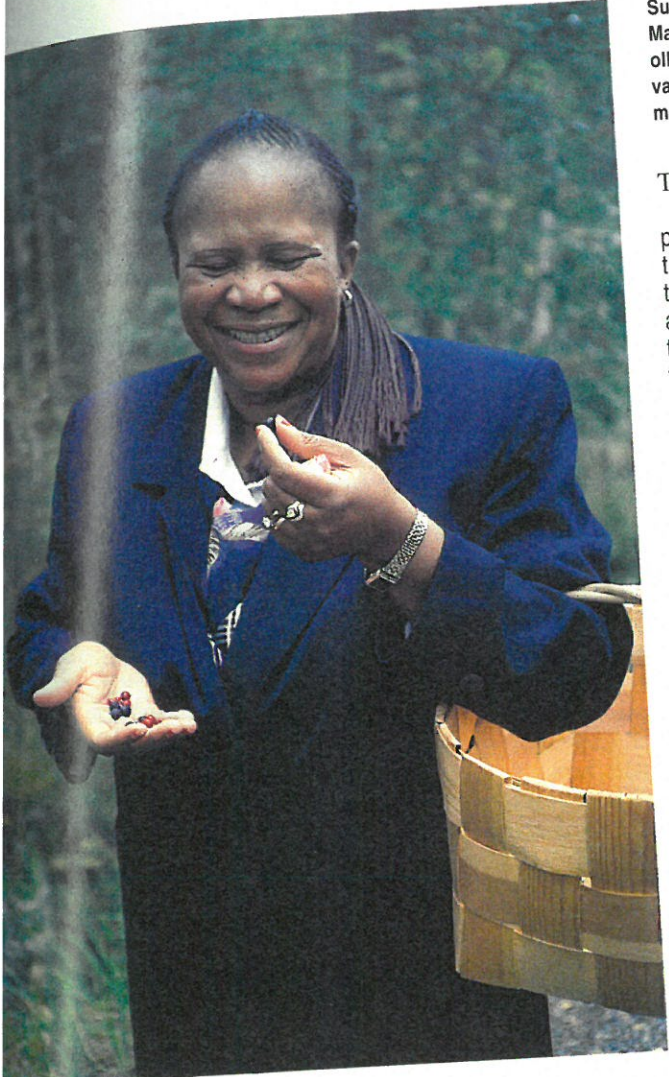
Naisten on korvattava ne tulonvähennykset, jotka ovat aiheutuneet miesten työpaikkojen menetyksestä ja talouslamasta. Siksi heistä on tullut työjuhtia, jotka raatavat kellon ympäri. Lepoaika on supistunut nukkumiseen. Myös sairast on hoidettava kotona, sillä kohonneisiin raala- ja lääkemaksuihin ei varaa.

Usein tyttäret joudutaan kottaan pois koulusta auttamaan äitejään ja tuomaan lisää työmaa pelloille ja kotiaskareille.



Kongressissa istumisen lisäksi Mabel ehti tutustua Suomeen myös Helsingin ulkopuolelta. Marjetta Karttusen kanssa hän kävi mm.

Kuopiossa ja valmisti Kalarissäyksessä muikkuja zimbabwealaisittain.



Suomalainen sienimetsä oli Mabelille elämys, vaikka hän ei ollutkaan osannut varata varsinaisia sieniretkivarusteita mukaan.

TEKSTI SATU LASSILA

perheen leivässä sekä kohotaneet ruoan laatua ja ruokaturvaa. Myös lehmäprojekti ja ananaspellot ovat olleet tuottoisia hankkeita. Mabel on tyytyväinen vuosia kestäneeseen yhteistyöhön Marttaliiton kanssa.

– Teissä on sama henki kuin meissä, hän toteaa.

Järjestön menestyksekkäät projektit ovat saaneet myös miehet liittymään mukaan toimintaan. Mabelin mukaan tämä on vain positiivista; naiset osaavat jo pitää asemastaan kiinni ja projektien avulla miehet saavat muutakin ajateltavaa kuin omat kriinsä. Mabel uskoo, että naisten taloudellisen itsenäisyyden vahvistaminen on ensiarvoisen tärkeää.

– Tulojen kautta nainen saa valtaa perheessä. Perheeseen rahaa tuovaa naista arvostetaan toisella tavalla ja hänen työpanoksensa tunnustetaan. Kun naisella on itsenäisiä tulonlähteitä, hän voi laittaa osan rahoista säästöön pahan päivän varalle. Useat tutkimukset osoittavat, että naiset käyttävät rahat perheen tarpeiden tyydyttämiseen, kun taas miesten varat sujahtavat helposti omaan kuluutukseen.

Miesten suhtautuminen naisten uuteen itsenäisyyteen on ristiriitaista. Toisaalta miehiä helpottaa tieto siitä, että myös nainen osallistuu perheen elatukseen. Toisaalta he tuntevat helposti asemansa ja miehekkyytensä uhatuksi. Pelko purkautuu usein nyrkkien avulla.

Oma kulttuuri ohjenuoraksi

Toisin kuin usein luullaan, ei afrikkalaisen naisen asema ole aina ollut alistettu. Siirtomaaisännät toivat muassaan oman yhteiskuntansa vallankäyttömekanismien, naisstereotyyppien ja su-

kupuoliroolit, jotka saattoivat olla afrikkalaisia takapajuisempia.

– Muistan isoäitini kertomukset vuosikymmenten takaa siitä, miten tuolloin naisia arvostettiin ja heidän mielipidettään kysyttiin niin kylän kuin perheenkin asioista päätettäessä. Afrikkalaisissakin yhteiskunnissa on traditioita, joihin nojata, kun halutaan rakentaa naisten tasa-arvoa, korostaa Mabel.

Toisaalta kulttuurikäsittelyn kanssa saa olla tarkkana. Usein traditiot ja kulttuuri ovat toimineet tekosyynä naisten alistukseen, ja iskulauseilla kulttuurin puolustamisesta on ajettu poliittisia päämääriä. Silti Mabel uskoo, että tukeutuminen omaan kulttuuriin on paras lääke talouden maailmanlaajuistumiselle ja sen seurauksille.

– Maailman talouden globalisaatio tarkoittaa entistä selkeämpää vallan ja varallisuuden siirtoa etelästä pohjoiseen ja naisilta miehille. Eräs tapa vastustaa tätä kehitystä on varoa matkimasta länsimaista elämäntyyliä ja arvostaa oman kulttuurin tapoja tehdä asioita.

Oman zimbabwelaisen elämäntavan arvo on selvinnyt Mabelille maailmalla matkatessa. Hän on huolissaan nuorimmasista tyttärestään, jonka kunnianhimoisena toiveena on lähteä Englantiin opiskelemaan lääketiedettä. Mabel oli viime vuonna itse kursseilla Lontoossa ja järkehtänyt syvästi sikäläisestä elämän menosta.

– Ihmiset olivat niin epäsosiaalisia, kukaan ei puhunut minulle mitään. Metrossa ihmiset piiloutuivat lehtiensä taakse ja välttivät katsomista silmiin. Lontooseen muuttaneet zimbabwelaiset käyttäytyivät siellä yhtä kummallisesti kuin britit. Onko se nyt oikeaa elämää, hän ihmettelee.

Niissä perheissä, joissa on puutetta ruoasta, naiset ja lapset jäävät yleensä vähimmälle aterioinnille. Aliravitsemus heijastuu ennen pitkää naisten terveydentilaan.

Marttaliiton kanssa synkkää

Mabelin järjestö pyrkii vahvistamaan naisten itsetuntoa ja tietoa omista oikeuksista sekä tukee naisia taloudelliseen itsenäisyyteen koulutuksen ja erilaisten projektien avulla. Projektien tulee olla reilusti liiketaloudellisesti kannattavia, sillä zimbabwelaisilla maalaisnaisilla ei rakennesopeutusohjelmien puristuksessa ole varaa pelkkään pisinnypläykseen.

– Meidän projektimme tar-

koituksena ei ole antaa naisille pikku puuhasteltavaa, vaan tuottaa rahaa. Naisprojektit ovat usein huonosti suunniteltuja. Maailma on täynnä erilaisia sukankutomis- ja virkkuukursseja, jotka vievät naisilta kallisarvoista aikaa, mutta eivät synnytä tuottoisaa elinkeinoa. Niitä varten ei tehdä markkinatutkimuksia eikä kannattavuuslaskelmia. Ne perustuvat perinteiselle roolijattelulle ja uskomukselle, että naisten työ ei ole oikeaa työtä. Kirkossakäynti voi olla harrastus, peltotyö ei, tokaisee Moyo.

Eräs parhaista projekteista on ollut öljyn puristaminen; auringonkukan siemenistä voidaan puristaa ruokaöljyä myyntiin ja kotikäyttöön. Vihannespellot ovat tuoneet naisille runsaasti voittoa ja pitäneet oman